

Krik Krak

Herkomst en Geschiedenis

Krik Krak kan onder dezelfde noemer geplaatst worden als het lantaarnzingen in Des-sel, Mol-Achterbos en Mol-Ezaart (zie ook dit dossier). Met zelfgemaakte lampionnen gaan de kinderen van Retie op stap door het centrum, opnieuw op het einde van september. Toch erkennen wij Krik Krak als een zelfstandige traditie. Dit heeft twee redenen. In eerste instantie is Krik Krak recent uitgegroeid tot een volksfeest waarvan de lantaarnstoet slechts deel uitmaakt. Daarnaast verschilt deze traditie met het Kaarsje in Lantaarn zingen door het liedje dat gezongen wordt: krikkrak djoelala, djoelala krikkrak.... Veel van de informatie die in dit dossier is opgenomen keert terug in het dossier van Kaarsje in lantaarn.

Krik Krak in Retie

Krik Krak vroeger

Net als bij Kaarsje in Lantaarn gingen bij de Krik Krak festiviteiten de kinderen vroeger rond met uitgeholde bieten. Op de laatste zondag van september trokken zij door te straten. Die voormiddag waren zij bezig met het uitholen van de bieten of rapen. Allerhande tekeningen en versieringen werden in de groentes aangebracht. 's Avonds werden ze dan meegenomen in de stoet. Ook hier zijn deze nu vervangen door papieren lampionnen. Of dat vroeger van deur tot deur gezongen werd is niet helemaal duidelijk. Zeker is wel dat de kinderen vandaag de dag op het einde van de wandeling een Krik Krak koek krijgen. Deze koek heeft de vorm van een mannetje en is gebakken met rozijnen door de lokale bakkers.

De Retiese volkskundige René Stappaerts spreekt in zijn boek "De lozie" over Krik Krak. Zijn beschrijving geeft ons een goed beeld van hoe de festiviteiten rond Krik Krak er ooit moeten hebben uitgezien.

Al vele jaren komen op de tweede zondag na de kermis een groot aantal kinderen voor het gemeentehuis samen om er krikkrak te zingen. Heel wat volwassenen komen hun kinderen daarbij aanmoedigen. Toen er nog geen elektrische verlichting was en alleen in de onmiddellijke omgeving van de markt hooguit een tiental gaslantaarns brandden, waardoor het bijna overal donker bleef, gebeurde het krikkrak-zingen in een heel andere sfeer. De kinderen gingen dan ook niet ver van huis weg. Hun zelfgemaakte krikkrakken of het simple opplooibare lampionnetje, schamel verlicht met een bang kaarsje, kwamen toen veel beter tot hun recht. De burens namen de tijd om te zien hoe kunstig de kinderen van een een kartonnen doos een verlicht huis of van een biet een spookachtig mensenhoofd hadden gemaakt. Zo'n biet uithalen was niet gemakkelijk en duurde een tijd. Hiervoor werd een dikke biet uitgekozen, liefst een rode. De kop werd eraf gesneden en met een lepel werd voorzichtig het vlees uit de twee stukken gekrabd. De wand moest zo dun mogelijk worden en onderaan moest een stevige bodem overblijven om de krikkrak op een stok te kunnen vastzetten. En aan welke kant pasten ogen, neus en mond best?

Bij valavond werden de kaarsjes aangestoken en groepjes van vijf tot tien jongens en meisjes gingen zingend het straat op...Na enige tijd raakten de kaarsjes opgebrand, schoot er een lampionnetje in brand of viel de biet door een verkeerde beweging van de stok. Dan was het uit met de pret. Als de ouders vonden dat het lang genoeg had geduurd, ging iedereen naar huis en werd de straat weer donker en leeg.

René Stappaerts geeft in bovenstaande omschrijving van deze traditie al een duiding voor de betekenis van het woord Krikkrak. Krik Krak is een andere benaming voor een eenvoudige en zelfgemaakte lantaarn of lampion. Etymologisch stamt Krik Krak af van woorden die zaken omschrijven als: aftands, bouwvallig, gammel of niet degelijk. Denk hierbij maar Krakkemikkig, krikkemikkig of krakkemikkelig. Zo verwijst Krik Krak in principe naar de eenvoudige, vaak amateuristische en aftandse kwaliteit van de zelfgemaakte lantaarns. In zekere zin is dit logisch. De lampionnen die jaarlijks gemaakt werden voor Krik Krak dienden maar voor eenmalig gebruik. Als de lantaarns de optocht al overleefden, vele van hen sneuvelden tijdens de wandeling al, belandden zij onherroepelijk in de vuilnisbak. De bieten lampionnen vergingen toch en de papieren lantaarns waren niet eens waterbestendig.

Een andere beschrijving van het Krik Krak gebeuren vinden we terug in "ons heem". Deze heemkundige studie over Retie door de katholieke, jong-Vlaamsche studentengild "Willen is kunnen!" wordt het Krik Krak zingen als volgt omschreven:

Op den laatsten zondag van September, in de vroegen avond, is het de gewoonte te Retie dat onze kleintjes met gekochte of zelfgemaakte lantaarns door de straten trekken al zingend....Dit liedje wordt afgewisseld met allehande korte vooiskens zoals:

*Kjèske mee'n lantèrn
Is meniër pastoeër nie thois?
Ik zou 'em es (eens) gèren spreken 't avond in zèn hois."*

Dit laatste citaat toont aan dat naast het traditionele Krik Kraklied ook andere verzen gezongen werden. Niet alleen gaan de festiviteiten van Krik Krak op hetzelfde moment door als die van "Kaarsje in Lantaarn", de kinderen zongen vroeger ook nog dezelfde liedjes. Hiermee wordt het nauwe verwantschap met de lantaarntradities uit anderen dorpen en gemeenten bevestigd. Het enige waarin Krik Krak verschilt met de lantaarnstoeten uit Mol en Dessel is het lied dat gezongen wordt:

*"Krik krak ju lala Ju lala krik krak
En overal, en overal
Waar de meskes zijn Waar de meskes zijn
En overal
Waar de meskes zijn is't bal"*

Lokale folklore omschrijft de oorsprong van het lied als volgt: "Krik Krak staat voor het kraken van de takken in de bossen die men tijdens de optocht passeerde. Krik voor de kleine takjes. Krak voor de grote takken". Al draagt deze anekdote zeker bij tot het charmante volkskarakter van deze traditie, toch behoort zij eerder thuis tot de verbeelding. Meer plausibel is dat het lied zijn fundamente kent in de vele kinder- en nonsensrijmpjes die courant gezongen werden in de 19de en begin 20ste eeuw. Vaak kwamen deze terug bij dans- en kringspelen, al dan niet georganiseerd op feestdagen.

Krik Krak vandaag

Doordat het Krik Krak comité, de lokale handelaars, horeca en het gemeentebestuur samen de handen uit de mouwen steken heeft Krik Krak vandaag meer weg van een heus dorpsfeest.

Het evenement vindt heel de dag (laatste zondag van september) plaats. In de voormiddag bereiden de zelfstandigen hun kraampjes en winkels voor. Vanaf 14.00 worden deze opengesteld voor het grote publiek. Krik Krak richt zich voornamelijk tot een jong publiek. Alle randactiviteiten staan dan ook in het teken van kinderen. 's Avonds, net voor 18.00, worden de mensen verzocht om zich naar marktplein van de gemeente te begeven. Daar begint de traditionele optocht met lampionnen en lantaarns. De kinderen hebben meestal de lantaarns al gemaakt in school. Deze wandeling duurt ongeveer een uur (2 à 3 kilometer). Bij aankomst op het marktplein krijgen de kinderen een Krik Krak koek. Het traditionele bedelzingen is dus weggefallen. De inwoners kijken positief naar de toekomst voor het Krik Krak zingen. Zolang het feest gedragen wordt door de lokale bevolking zal het blijven bestaan. Misschien zal de huidige evenementformule doorheen de jaren aangepast worden maar het kernelement van de lantaarnstoet zal altijd een deel uitmaken van Krik Krak. Ook omdat het evenement sterk leeft in Retie zal het waarschijnlijk nog een lange toekomst tegemoet gaan.

Al enkele jaren voert het Krik Krak comité campagne met de mascotte Djoelala en andere acties.

BRONNEN

- De Cock, A. en I. Teirlinck, Kinderspel & kinderlust in Zuid-Nederland, deel II, Dansspelen, Gent 1903.
- Geerts, H., Stoeten en optochten in Mol, een volkskundige bijdrage, ongepubliceerde masterproef, Leuven, 2001.
- Peeters, K.C., Eigen Aard, grepen uit de Vlaamse Folklore, Antwerpen, 1946.
- Peeters, K.C., Het volksche Kerstlied in Vlaanderen, Antwerpen, 1942.
- Peeters, K.C., "Volksliederen", Winterhulp (1944): 63.
- "Ons heem". Deze heemkundige studie over Retie door de katholieke, jong-Vlaamsche studentengild "Willen is kunnen!", onuitgegeven studie, Retie, s.d.
- Stappaerts, R., De lozie, uit het leven van een Kempens boerndorp tussen 1900 en 1930, Turnhout, 1994.
- Ter Laan, K., Folklore en volkswijsheden in Nederland en Vlaanderen, 2005.
- Van Doren, Lode, Kinder-Volksliedjes uit de Vlaamse Gewesten, Brussel, 1964.
- Ver Elst, A., Folkloristische tijdspiegel voor België, Brussel, 1974.
- Vier eeuwen Rozenberg, een eeuw Lichtstoet, Mol, 1984.
- Zo leefde Ginderbroek, nr. 4 & 5, Kinderspelen, Mol, 1991.
- Interview met Liesbeth Van Herck, Toerisme gemeente Retie, maart 2014.